

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૨૦નો આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૧

સાથે

૨૦૨૦નો આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૪

[૧૭/૧૨/૨૦૨૦ તારીખના ઓર્ડરની સ્પિકિંગ ટુ મિનિટસ માટે નોંધ પર

આર/એસસીએ/૧૫૦૨૪/૨૦૨૦ સાથે આર/એસસીએ/૧૫૦૨૧/૨૦૨૦]

=====

રાજેશભાઈ ઘનશ્યામભાઈ ઠાકર

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નં. ૧ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી સી. પી. ચાંપાનેરી (૫૯૨૦)

સામાવાળા નં. ૧, ૨ તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ (એ.જી.પી.) સુશ્રી વૃદા શાહ (૧)

સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જીનેશ એચ. કાપડિયા (૫૬૦૧)

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૨૨/૦૧/૨૦૨૧

મૌખિક આદેશ

૧. અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી સી. પી. ચાંપાનેરી દ્વારા તારીખ ૧૭.૧૨.૨૦૨૦ ના ચૂકાદાના પાના નંબર ૩૪ પર દર્શાવેલ ફકરા ૧૦ માંથી કેટલાક વાક્યો રદ કરવા માટે આ સ્પીકિંગ ટૂ મિનિટ્સ નોંધ ફાઇલ કરવામાં આવી છે. જો કે, રજૂઆતો દરમિયાન વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચાંપાનેરી િએ ભારપૂર્વક સબમિટ કર્યું છે કે અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો જરાય ઈરાદો નહોતો અને માફી પણ માંગી છે તથા સદર ફકરામાંથી નીચે મુજબનું વાક્ય રદ કરવા વિનંતી કરી છે, જે આ પ્રમાણે છે: "સામાન્ય રીતે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચાંપાનેરીની કેટલીક રજૂઆતો, જે અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવા સમાન હોઈ શકે, તેની આ અદાલતે ગંભીર નોંધ લીધી હોત," જો કે સ્પીકિંગ ટૂ મિનિટ્સમાં વિગતવાર રજૂઆત છે પરંતુ તેમણે પોતાની વિનંતી ઉપરોક્ત ભાગ રદ કરવા પુરતી જ મર્યાદિત રાખી છે.

૨. આ રજૂઆત અને વિનંતી સામે, સામસામે પક્ષે રહેલા સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જીનેશ કાપડિયાને ફકરા ૧૦ માંથી આવું વાક્ય રદ કરવામાં આવે તો કોઈ વાંધો નથી.

૩. તદનુસાર, સ્પીકિંગ ટૂ મિનિટ્સ નોંધ ઉપરોક્ત મર્યાદા સુધી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ઉપર જણાવેલ વાક્યને ફકરા ૧૦ માંથી રદ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે તથા બાકીનો આદેશ અકબંધ રાખવામાં આવે છે. આથી નોંધનો આ રીતે નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં
 ૨૦૨૦નો આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૧
 સાથે
 ૨૦૨૦ની સિવિલ એપિલિકેશન (ઇન્ટરિમ રિલીફ માટે) નંબર ૧
 ૨૦૨૦ ના આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૧ માં
 સાથે
 ૨૦૨૦નો આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૪
 સાથે
 ૨૦૨૦ની સિવિલ એપિલિકેશન (ઇન્ટરિમ રિલીફ માટે) નંબર ૧
 ૨૦૨૦ ના આર/વિશેષ દીવાની અરજી નંબર ૧૫૦૨૪ માં

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે?	હા.
૨	પત્રકારને સોંપવામાં આવે કે નહીં?	હા.
૩	શું તેમના સ્વામી ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના.

=====

રાજેશભાઈ ઘનશ્યામભાઈ ઠાકર

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર નં. ૧ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી સી. પી. ચાંપાનેરી (૫૯૨૦)

સામાવાળા નં. ૧, ૨ તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ (એ.જી.પી.) સુશ્રી વૃંદા શાહ (૧)

સામાવાળા નં. ૩ તરફથી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જીનેશ એચ. કાપડિયા (૫૬૦૧)

=====

કોરમ:માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી

તારીખ:૧૭/૧૨/૨૦૨૦

મૌખિક ચુકાદો

૧. બંને અરજીઓ મુખ્યત્વે સામાવાળા નંબર ૩ – ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ, તારાપુર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશને પડકારવા માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ ફાઇલ કરવામાં આવી છે. તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિ અને સમાવિષ્ટ પ્રશ્નો લગભગ સમાન હોવાથી, સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન એડવોકેટોએ એકતરફી મંજૂર કરવામાં આવેલ વચગાળાની રાહત રદ્દ કરવા માટે ફાઇલ કરવામાં આવેલ સિવિલ એપિલિકેશન સાથે આ બંને મેટરો એકસાથે હાથ ધરવા અદાલતને વિનંતી કરી છે.

૨. પ્રથમ અરજી એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૫૦૨૧/૨૦૨૦ નીચે મુજબની રાહતો માંગવાના હેતુથી ફાઇલ કરવામાં આવી છે:

"એ. આ નામદાર અદાલત પ્રસ્તુત અરજી દાખલ કરવા અને મંજૂર કરવા કૃપા કરે.

બી. આ નામદાર અદાલત પ્રોહિબિશનની રિટ અથવા મેન્ડેમસની રિટના સ્વરૂપમાં અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા સૂચના જારી કરવા કૃપા કરે અને પ્રસ્તુત અરજીના એનેક્ચર – કે પર સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશને રદ્દ અને સેટ અસાઈડ કરવા કૃપા કરે.

સી. આ નામદાર અદાલત મેન્ડેમસના સ્વરૂપમાં અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા સૂચના જારી કરવા કૃપા કરે અને જાહેર કરવા કૃપા કરે કે સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા

નિયમ ૫૯ હેઠળ કાર્યવાહીની શરૂઆત કાયદાકીય રીતે અયોગ્ય અને ક્ષેત્રાધિકાર વિનાની છે. આ અદાલત એનેકચર – ડી, ઈ, એફ અને એનેકચર – એચ પર કારણ દર્શક નોટિસ દ્વારા સામાવાળા દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલ કાર્યવાહીને રદ્દ અને સેટ અસાઈડ કરવા વધુ કૃપા કરે.

ડી. આ નામદાર અદાલત અરજીના આખરી નિકાલ સુધી સુનાવણી બાકી હોય તે દરમિયાન, પ્રસ્તુત અરજીના એનેકચર – કે પર સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશ પર સ્ટે આપવા દયાપૂર્વક કૃપા કરે.

ઈ. આ નામદાર અદાલત ઉપર દર્શાવેલ કલમ (ડી) ના સંદર્ભમાં વચગાળાની રાહત આપવા દયાપૂર્વક કૃપા કરે."

એફ. આ નામદાર અદાલત ન્યાયના હિતમાં પ્રસ્તુત કેસની પ્રકૃતિ અને સંજોગો અનુસાર અન્ય અને વધુ રાહત આપવા કૃપા કરે."

૨.૧ જ્યારે, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૫૦૨૪/૨૦૨૦ પણ લગભગ સમાન રાહત માટે ફાઈલ કરવામાં આવી છે અને તેથી, આ અરજીની રાહતની કલમ પણ નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવી છે:

"એ. આ નામદાર અદાલત પ્રસ્તુત અરજી દાખલ કરવા અને મંજૂર કરવા કૃપા કરે.

બી. આ નામદાર અદાલત પ્રોહિબિશનની રિટ અથવા મેન્ડેમસની રિટના સ્વરૂપમાં અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા સૂચના જારી કરવા કૃપા કરે અને પ્રસ્તુત અરજીના એનેકચર – જે પર સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશને રદ્દ અને સેટ અસાઈડ કરવા કૃપા કરે.

સી. આ નામદાર અદાલત મેન્ડેમસના સ્વરૂપમાં અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા સૂચના જારી કરવા કૃપા કરે અને જાહેર કરવા કૃપા કરે કે સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા

નિયમ ૫૯ હેઠળ કાર્યવાહીની શરૂઆત કાયદાકીય રીતે અયોગ્ય અને ક્ષેત્રાધિકાર વિનાની છે. આ અદાલત એનેક્ચર – ડી અને એનેક્ચર – જી પર કારણ દર્શક નોટિસ દ્વારા સામાવાળા દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલ કાર્યવાહીને રદ્દ અને સેટ અસાઈડ કરવા વધુ કૃપા કરે.

ડી. આ નામદાર અદાલત અરજીના આખરી નિકાલ સુધી સુનાવણી બાકી હોય તે દરમિયાન, પ્રસ્તુત અરજીના એનેક્ચર – જે પર સામાવાળા નંબર ૩ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશ પર સ્ટે આપવા દયાપૂર્વક કૃપા કરે.

ઈ. આ નામદાર અદાલત ઉપર દર્શાવેલ કલમ (ડી) ના સંદર્ભમાં વચગાળાની રાહત આપવા દયાપૂર્વક કૃપા કરે."

એફ. આ નામદાર અદાલત ન્યાયના હિતમાં પ્રસ્તુત કેસની પ્રકૃતિ અને સંજોગો અનુસાર અન્ય અને વધુ રાહત આપવા કૃપા કરે."

૩. ઉપર જણાવ્યા મુજબ તથ્યોની પૃષ્ઠભૂમિ લગભગ સમાન હોવાથી, આ અદાલતે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૧૫૦૨૧/૨૦૨૦ ને મુખ્ય મેટર તરીકે ગણેલ છે કારણ કે આ અરજીમાં સબસ્ટેન્શિયલ રજૂઆતો કરવામાં આવી છે.

૪. મુખ્ય અરજીનો કેસ એવો છે કે અરજદાર – રાજેશભાઈ ઘનશ્યામભાઈ ઠક્કર એ સામાવાળા નંબર ૩ – ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ, તારાપુરના ચૂંટાયેલા સભ્ય છે, જેઓ તેના દ્વારા જારી કરાયેલ સામાન્ય લાયસન્સ ધરાવે છે. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, તેઓ ઘણા વર્ષોથી લાયસન્સ ધરાવે છે અને શરતો અને નિયમોનું પાલન કરે છે અને અરજદાર દ્વારા એક પણ ડિફોલ્ટ કરવામાં આવ્યું નથી અને કોઈ કાર્યવાહી પણ શરૂ કરવામાં આવી નથી. જો કે, જ્યારે અરજદારે લાયસન્સના નવીનીકરણ માટે અરજી કરી

અને તારીખ ૧૩.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ જરૂરી ફી ચૂકવી, ત્યારે અરજદારના કેસ મુજબ, અરજદારના પિતાને બજાર સમિતિને ચૂકવવાની થતી સેસની રકમને લગતી નાણાકીય ગેરરીતિઓ અને નાણાંના દુરુપયોગ અંગેની વિવિધ ગેરકાયદેસરો વિશે જાણ થઈ. અરજદારના પિતાએ બજાર સમિતિના ઇન્ચાર્જ વ્યક્તિઓ સામે ફરિયાદ નોંધાવી હતી. બજાર સમિતિની ચૂંટણી વર્ષ ૨૦૧૭ માં યોજાઈ હતી અને તે રીતે, પ્રમુખ અને ઉપપ્રમુખની પ્રથમ ટર્મ પૂર્ણ થવાની હતી અને બીજી ટર્મની પ્રથમ ચૂંટણી યોજાવાની હતી. તારીખ ૦૪.૦૯.૨૦૨૦ ના રોજ, પ્રમુખની ચૂંટણીની મીટિંગ યોજાઈ હતી જેમાં અરજદારે પોતાની પસંદગીના ઉમેદવારની તરફેણમાં મતાધિકારનો ઉપયોગ કર્યો હતો અને રાજકીય વૈરભાવ મનમાં રાખીને, પ્રમુખે પોતાના હોદ્દાનો દુરુપયોગ કરીને, ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫૯ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તારીખ ૨૮.૦૯.૨૦૨૦ ની કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરીને અરજદાર સામે દ્વેષપૂર્ણ કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી અને અરજદાર પાસેથી વિવિધ વિગતો માંગી હતી.

૫. અરજદારના જણાવ્યા મુજબ સમય માંગવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ સામાવાળાએ અરજદારની વિનંતી પર કોઈ ધ્યાન આપ્યું ન હતું અને તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ બીજી નોટિસ મોકલી હતી જેમાં અરજદારને ત્રણ દિવસમાં વિગતો પૂરી પાડવા આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો, નિષ્ફળ જવાની સ્થિતિમાં તેમનું લાયસન્સ રદ કરવામાં આવશે. ત્રીજી નોટિસ તારીખ ૧૯.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. ચોથી નોટિસ પણ તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી અને ગમે તેમ કરીને, અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, કેટલાક દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તેના પર કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું અને ત્યારબાદ અરજદારને એક ઇમેઇલ મળ્યો, જેના ઉપરાંત તારીખ ૦૭.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ એક ટપાલ મળી અને સદર ટપાલ

ખોલતા અરજદારને જાણવા મળ્યું કે તેમનું લાયસન્સ રદ કરવા માટે તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારના જણાવ્યા મુજબ આ બિલકુલ અસ્વીકાર્ય, ક્ષેત્રાધિકાર બહારનું છે અને આ રીતે, અસંખ્ય દલીલો ઉઠાવીને, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ પ્રસ્તુત અરજી દ્વારા અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે.

૫.૧ એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે દિવાળીના વેકેશન દરમિયાન એક અરજી મુકવામાં આવી હતી, પરંતુ તેનું સર્ક્યુલેશન થઈ શક્યું ન હતું. તેથી, પ્રસ્તુત અરજી ફાઈલ કરવામાં આવી છે. આ કેટલાક મુખ્ય તથ્યો છે, જેના આધારે, તારીખ ૧૩.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ, કો-ઓર્ડિનેટ બેંચને નોટિસ જારી કરવા માટે સમંત કરવામાં આવી હતી અને વચગાળાની રાહત તરીકે, તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના વિવાદિત આદેશના અમલીકરણ, પાલન અને કામગીરી પર સ્ટે આપવામાં આવ્યો હતો.

૫.૨ હવે, આ અદાલતની રિટ મળતાં, એવું જણાય છે કે મૂળ સામાવાળા નંબર ૩ – બજાર સમિતિએ સદર એકતરફી વચગાળાની રાહત રદ કરવા માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬(૩) હેઠળ અરજી કરી હતી અને સદર અરજી પણ અદાલત સમક્ષ સુનાવણી માટે મૂકવામાં આવી હતી. મૂળ અરજદારને એ વાતનો અહેસાસ થતાં કે સ્ટે રદ કરવાની આ અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬(૩) હેઠળ છે, તેમણે પરિણામોથી બચવા માટે આ મેટરમાં આગળ વધવા માટે પોતાની તૈયારી અને ઈચ્છા દર્શાવી છે અને તથ્યોની આ પૃષ્ઠભૂમિ સાથે, વિદ્વાન એડવોકેટોની વિનંતી પર બંને મેટરો સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવી છે. બીજી અરજી એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૫૦૨૪/૨૦૨૦ લગભગ સમાન પૃષ્ઠભૂમિ ધરાવતી હોવાથી, કોઈ

વિગતવાર તથ્યોનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું નથી, પરંતુ રજૂ કરવામાં આવેલી રજૂઆત સમાન છે.

૬. અરજદાર વતી ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચિંતન ચાંપાનેરીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે પ્રશ્નાસ્પદ આદેશ કાયદાકીય સત્તા વિનાનો છે અને તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી ગ્રાહ્ય રાખવા પાત્ર છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૫૯ નું અર્થઘટન જોતાં, માત્ર બે જ વસ્તુઓ માંગી શકાય છે અર્થાત્ હિસાબી ચોપડાઓ અને લેજર અને તેનાથી વિશેષ, ઓથોરિટી દ્વારા કોઈ વધુ માંગણીઓ રજૂ કરવી શક્ય નથી અને તે પણ, જો લાયસન્સના સંદર્ભમાં અરજદારના વ્યાપારી વ્યવહારો અંગે શંકા હોય તો જ. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કારણ દર્શક નોટિસનું માત્ર અવલોકન જ એવું દર્શાવતું નથી કે કોઈ પણ વ્યવહાર ઓથોરિટી દ્વારા શંકાસ્પદ જણાયો હોય અને તેથી, કારણ દર્શક નોટિસ જારી કરવાના તબક્કાથી જ લઈને આદેશ પસાર થાય ત્યાં સુધી, ઓથોરિટીએ ક્ષેત્રાધિકાર બહાર કામ કર્યું છે.

૬.૧ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચંપાનેરીએ ગુજરાત સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમની સમાન જોગવાઈ કલમ ૩૩ નો સંદર્ભ આપ્યો, જેમાં ૧૯૯૭ ર જી.એલ.આર. ૨૦૫૬ માં અહેવાલ થયેલ નિર્ણયમાં એવું સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે માત્ર તે જ વિગતો તપાસ માટે માંગી શકાય છે અને તેનાથી વિશેષ કોઈ વિગતો માંગવી જોઈએ નહીં અને આથી, સબમિટ કર્યા મુજબ, ઓથોરિટી દ્વારા આવા પ્રયોગ પર આધારિત પ્રશ્નાસ્પદ આદેશ કાયદામાં અસ્વીકાર્ય છે. જારી કરવામાં આવેલી નોટિસોનો સંદર્ભ આપીને, એવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી છે કે માત્ર તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ની ચોથી નોટિસ જ મૂળભૂત રીતે

લાયસન્સ રદ્દ કરવા સંબંધિત છે અને તે નોટિસ સામે, એકવાર વિગતો પૂરી પાડવામાં આવ્યા પછી, ભલે તે આંશિક હોય, તો પછી કોઈ પણ સંજોગોમાં, કલમ ૫૯ ના ઉપ-વિભાગ (૩) નો આશરો લઈ શકાય નહીં, કારણ કે કલમ ૫૯ ના ઉપ-વિભાગ (૧) અને ઉપ-વિભાગ (૨) નું પાલન કરવામાં આવ્યું છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદાર સામે આ કાર્યવાહીની શરૂઆત અન્ય કંઈ નહીં પરંતુ રાજકીય રીતે પ્રેરિત છે કારણ કે અરજદારે પ્રમુખની ચૂંટણી માટે પોતાની પસંદગીના ઉમેદવારની તરફેણમાં મત આપ્યો છે. પાના નંબર ૨૭, ૪૦ અને ૪૧ પરના કેટલાક દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ આપીને, એવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી છે કે અરજદાર દ્વારા જવાબ રજૂ કરવા પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, તે સ્વીકાર ન કરવા માટે પ્રમુખ દ્વારા જ સૂચના આપવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ, દર્શાવ્યા મુજબ, તેમનું કૃત્ય એવું છે કે જાણે અરજદાર પાલન કરી રહ્યા નથી અને તેથી, આ સત્તાનો દૂષિત ઉપયોગ કરવા સિવાય કંઈ નથી, જેના આધારે આદેશ રદ્દ થવા પાત્ર છે.

૬.૨ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચાંપાનેરીએ રજૂઆત કરી છે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૪૫૪૫/૨૦૨૦ તારીખ ૨૯.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ સત્યાપિત કરવામાં આવી હતી, તારીખ ૦૨.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ રજૂ કરવામાં આવી હતી અને તારીખ ૦૬.૧૧.૨૦૨૦ સુધી વચ્ચે શુક્રવાર, શનિવાર અને રવિવાર હોવાથી, મેટર હાથ ધરી શકાઈ ન હતી અને આવી અરજી ફાઈલ કર્યા પછી, સામાવાળા નંબર ૩ ના પ્રમુખને કોઈ વિરોધાત્મક કાર્યવાહી ન કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી કારણ કે મેટર હાઈકોર્ટમાં ફાઈલ થયેલ છે અને અદાલતના વિચારાધીન છે, પરંતુ ગમે તેમ કરીને, એક દિવસ પહેલાં એટલે કે તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. કેટલાક પાનાઓનો સંદર્ભ આપીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આમ, પ્રશ્નાસ્પદ

આદેશ પાછલી તારીખમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે કારણ કે કવરિંગ લેટર તારીખ ૦૭.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજનો સિક્કો દર્શાવે છે. તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ના રોજ સર્ક્યુલેટ કરવામાં આવેલ મીટિંગના એજન્ડામાં પણ, તારીખ ૦૪.૧૧.૨૦૨૦ ની મીટિંગમાં અરજદારનું લાયસન્સ રદ્દ કરવાનો વિષય ક્યારેય ચર્ચાનો વિષય ન હતો અને તેથી, અરજદારનું લાયસન્સ ગમે તેમ કરીને રદ્દ કરવા માટે સામાવાળા નંબર ૩ ના ભાગરૂપે આ મનઘડંત બનાવટ સિવાય કંઈ નથી.

૬.૩ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચાંપાનેરીએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે પાના નંબર ૪૨/એ પરની નોટિસ એ લાયસન્સ રદ્દ કરવા માટેની પ્રથમ નોટિસ કહી શકાય અને તેનો જવાબ આપવા માટે માત્ર ત્રણ દિવસ આપવામાં આવ્યા હતા અને તેથી, આ કાર્યવાહીમાં નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતનું ઉલ્લંઘન સિવાય કંઈ નથી. ઇન્સ્પેક્ટરનો જે અભિપ્રાય માંગવામાં આવ્યો છે તે પણ સમાન રીતે બનાવટ છે અને હાથ ધરવામાં આવેલ સમગ્ર પ્રક્રિયા કાયદાકીય સત્તા વિનાની અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરનારી છે અને તે સ્થિતિમાં, આ અદાલત દ્વારા અરજી ગ્રાહ્ય રાખી શકાય છે.

૬.૪ શ્રી ચાંપાનેરી િએ રજૂઆત કરી છે કે કાર્યવાહી રાજકીય રીતે પ્રેરિત હોવાથી, અરજદાર માટે વૈકલ્પિક ઉપાય અસરકારક ન હોઈ શકે અને તેથી, અરજી સ્વીકારી શકાય છે અને આવી રજૂઆત માટે, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૮૮૮૮/૨૦૧૭ માં તારીખ ૧૯.૧૦.૨૦૧૭ ના રોજ આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ એક આદેશ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે અને અરજીમાં માંગ્યા મુજબની રાહત આપવા વિનંતી કરી છે.

૭. આની સામે, મૂળ સામાવાળા નંબર ૩ અને સિવિલ એપિલિકેશનના અરજદાર તરફથી

ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી જીનેશ કાપડિયાએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી છે કે કાયદા હેઠળ ચોક્કસ વૈધાનિક ઉપાય સૂચવવામાં આવ્યો છે જ્યાં યોગ્ય ઓથોરિટી દ્વારા تمام मुद्दाઓની તપાસ કરી શકાય છે તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને અરજી પોતે જ ગ્રાહ્ય રાખવા પાત્ર નથી અને તેથી, આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને અરજી ગ્રાહ્ય રાખી શકાય નહીં. વિદ્વાન એડવોકેટે ગંભીર વિરોધ નોંધાવ્યો છે કે અરજદાર દ્વારા શરૂઆતના તબક્કાથી જ અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો સ્પષ્ટ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી, આ વર્તણૂકના કારણે કોઈ ન્યાયી ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકાય નહીં. આ દલીલ કરવા માટે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયા દ્વારા પાના નંબર ૪૨ નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે કે મૂળ દસ્તાવેજ પરથી મેળવેલ ઝેરોક્ષ તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ની નોટિસ છે જેમાં ત્રણ દિવસનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી. તે સ્પષ્ટ સંકેત હતો કે બજાર સમિતિને ચુકવણી કરવામાં આવી નથી કે કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી નથી અને તેથી, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે લાયસન્સ રદ કરવા માટે કાયદાની કલમ ૫૯(૧)(૩) હેઠળ પગલાં લેવામાં આવે. હવે, આ સંદર્ભ આપ્યા પછી, વિદ્વાન એડવોકેટે આ સંચારના ટાઈપ કરેલા સંસ્કરણ તરફ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું છે અને ચોક્કસપણે, પાના નંબર ૪૨/બી પરના છેલ્લા ફકરાનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં એક લીટી ઉમેરવામાં આવી છે કે ત્રણ દિવસમાં લેખિત ખુલાસો આપવો, અને ત્યારબાદ એવી દલીલ ઉઠાવવામાં આવી છે કે પર્યાપ્ત સમય આપવામાં આવ્યો નથી. આમ, શ્રી કાપડિયાના જણાવ્યા મુજબ, અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો આ એક ગંભીર પ્રયાસ છે અને તેથી, પાના નંબર ૪૨, મૂળમાંથી ઝેરોક્ષ નકલ અને પાના નંબર ૪૨/એ/બી ટાઈપ કરેલ સંસ્કરણનો સંદર્ભ આપીને, અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાની તેમની રજૂઆત અંગે વાજબીપણું રજૂ કર્યું છે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયાએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે શ્રી ચાંપાનેરી િના ભાગરૂપે એ કહેવું બિલકુલ અયોગ્ય છે કે લાયસન્સ રદ કરવા માટે તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ની એકમાત્ર નોટિસ છે. અગાઉની નોટિસોમાં સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે

ઓથોરિટી લાયસન્સ રદ્દ કરવા માટે પગલાં લેવા મજબૂર બનશે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને આ પાછા ગેરમાર્ગે દોરનારું છે અને તે હેતુ માટે, અરજી સંકલનના પાના નંબર ૨૬ પર તારીખ ૧૩.૧૦.૨૦૨૦ ની નોટિસનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, જેમાં ચોક્કસ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને પાના નંબર ૨૮ પર દર્શાવેલ તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૨૦ ની વધુ એક નોટિસના બીજા ફકરામાં પાછા, લાયસન્સ રદ્દ કરવા અંગે વિચારણા કરવાનો ઉલ્લેખ હતો અને તેથી, વ્યાજબી તક આપવામાં આવી ન હતી અને લાયસન્સ રદ્દ કરવા માટેની પ્રથમ નોટિસ માત્ર તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૨૦ ની નોટિસ છે તેવું વિદ્વાન એડવોકેટનું કહેવું પાયાવિહોણું છે. શ્રી કાપડિયાના જણાવ્યા મુજબ, તે માત્ર એક જાણ કરતી નોટિસ છે જ્યાં નોટિસનો પાયો અગાઉની નોટિસો પરથી રચાયો છે જેનો જવાબ ન આપવાનું અરજદારે પસંદ કર્યું હતું. આથી, આ રજૂઆત કરીને, શ્રી કાપડિયાએ દલીલ કરી છે કે આ અરજદારના ભાગરૂપે અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો સ્પષ્ટ પ્રયાસ સિવાય કંઈ નથી અને આ એકમાત્ર કારણ હોઈ શકે છે, જેના પર કોઈ ન્યાયિક સહાનુભૂતિ દર્શાવવા પાત્ર નથી.

૭.૧ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયાએ વધુમાં સબમિટ કર્યું છે કે સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમની સમાન જોગવાઈઓ અર્થાત્ કલમ ૩૩ નો જે સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, તેનું અવલોકન કરતા તે પ્રથમ દર્શનીય રીતે લાગુ પડતી નથી અને તે સમાન જોગવાઈ કહી શકાય નહીં કારણ કે સદર જોગવાઈ વિગતોની તપાસ માટેની સક્ષમ જોગવાઈ છે અને ગમે તે સંજોગોમાં, નિયમ ૫૯ ફી અને લેવી સાથે સંબંધિત છે જે અરજદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવી નથી અને તેથી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. તે સિવાય, વિદ્વાન એડવોકેટે વધુમાં દલીલ કરી છે કે નિયમ ૫૯ માંથી જે શાબ્દિક અર્થ સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે હિસાબી ચોપડાઓ અને લેજર વગેરે મંગાવી શકાય છે અને કાર્યવાહી કરવા માટે

વાજબીતા પર પહોંચવા માટે અન્ય આનુષંગિક સામગ્રી પણ મંગાવી શકાય છે કારણ કે જોગવાઈમાં 'વગેરે' શબ્દ દર્શાવેલ છે. તે ઉપરાંત, વિદ્વાન એડવોકેટે વધુમાં દલીલ કરી છે કે પાના નંબર ૮૨ પર દર્શાવેલ લાયસન્સની શરતો, જેમાં કલમ (૭) અને (૯) નો પણ સંદર્ભ આપી શકાય છે, જે સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે અરજદાર સામે કાર્યવાહી કરવા માટે તમામ આનુષંગિક અને સંબંધિત સામગ્રી ઓથોરિટી દ્વારા મંગાવી શકાય છે અને તેથી વિદ્વાન એડવોકેટનું એ કહેવું બિલકુલ સાચું નથી કે નિયમ ૫૯ હેઠળ માત્ર બે જ વસ્તુઓ મંગાવી શકાય છે.

૭.૨ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયાએ વધુમાં સબમિટ કર્યું છે કે એ સતત પ્રથા રહી છે કે જ્યારે પણ ક્ષોભ દૂર કરવા માટે વૈધાનિક તંત્ર પૂરું પાડવામાં આવે છે, ત્યારે સંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા આવા વૈધાનિક ઉપાયનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને તેને માન આપવું જોઈએ. વિદ્વાન એડવોકેટે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નંબર ૬૪૩૪/૨૦૧૮ માં આ અદાલતના તારીખ ૨૩.૦૪.૨૦૧૮ ના નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં વૈકલ્પિક ઉપાયના આધારે આ અદાલતે અરજી ગ્રાહ્ય રાખી ન હતી અને તેથી, વિનંતી કરી છે કે આ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવા પાત્ર નથી. અન્યથા, માત્ર પોકળ દલીલો કરીને, કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ આવા વૈધાનિક તંત્રને બાયપાસ કરવામાં આવશે અને તેથી અરજી ગ્રાહ્ય ન રાખવા વિનંતી કરી છે.

૭.૩ તે સિવાય, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયાએ ગુણદોષ અંગે પણ ગંભીર મુદ્દાઓ ઉઠાવ્યા છે, પરંતુ સબમિટ કર્યું છે કે વૈધાનિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાના આધારે અરજી રદ થવા પાત્ર હોવાથી, આ તબક્કે ગુણદોષ અંગે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો યોગ્ય નથી અને તેથી, પાના નંબર ૯૩ પરના ઇન્સ્પેક્ટરના અભિપ્રાયનો સંદર્ભ આપીને, પાના

નંબર ૮૨ પરની લાયસન્સની શરતનો સંદર્ભ આપીને અને અસંખ્ય સંચારોનો સંદર્ભ આપીને જેના દ્વારા અરજદારને વિગતો પૂરી પાડવા માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા અને વધુમાં ઠરાવનો સંદર્ભ આપીને, અરજદારને વૈધાનિક ફોરમ સમક્ષ મોકલવા માટે સ્પષ્ટ વિનંતી કરી છે.

૭.૪ આ તબક્કે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયાએ વધુમાં સબમિટ કર્યું છે કે અરજદારનું એવું કહેવું બિલકુલ અયોગ્ય છે કે તેમની સાથે ભેદભાવભર્યું વર્તન કરવામાં આવ્યું છે, તેમણે અસંખ્ય દસ્તાવેજોનો સંદર્ભ આપ્યો છે અને દર્શાવ્યું છે કે આવી કાર્યવાહી માત્ર અરજદાર સામે જ કરવામાં આવી નથી, પરંતુ એવા અસંખ્ય અન્ય લાયસન્સ ધારકો છે જેમને બોલાવવામાં આવ્યા છે અને તેથી, ભેદભાવ અંગેનો મુદ્દો અરજદાર માટે મદદરૂપ નથી અને વૈકલ્પિક ઉપાય અંગેની દલીલનો પુનરોચ્ચાર કરીને વિદ્વાન એડવોકેટે સબમિટ કર્યું છે કે ઓથોરિટી પાસે આદેશ પસાર કરવાની સક્ષમતા હોવાથી, તેને કાયદાકીય સત્તા વિનાનું કે ક્ષેત્રાધિકારનો અભાવ કહી શકાય નહીં. આથી, કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપીને, જેમાંથી એક આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો છે, અરજી રદ કરવા વિનંતી કરવામાં આવી છે.

૮. સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત રહેતા વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, વૈધાનિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવાને ધ્યાનમાં રાખીને અરજીની ગ્રાહ્યતા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રથમ મુખ્ય મુદ્દાની અદાલતે તપાસ કરવાની રહેશે અને તે હેતુ માટે, સંબંધિત નિયમનો સંદર્ભ આપવો યોગ્ય છે જેના હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે જેણે આ અરજી ફાઈલ કરવા માટે કારણ આપ્યું છે.

૮.૧ ગુજરાત ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૨૭ લાયસન્સ, તેને જારી કરવા, નવીનીકરણ, નિલંબન અથવા રદ્દ કરવા વગેરે અને લાયસન્સના ઈનકાર, નિલંબન વગેરે સામેની અપીલ સાથે સંબંધિત છે. સંબંધિત ઉપ-વિભાગ (૩) નીચે મુજબ ટાંકવા યોગ્ય છે:

"(૩) બજાર સમિતિ, લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર, લાયસન્સ નિલંબિત અથવા રદ્દ કરી શકે છે, -

(૧) જો લાયસન્સ સ્વેચ્છાએ ગેરમાર્ગે દોરનારી રજૂઆત અથવા કપટ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું હોય, અથવા

(૨) જો તેના ધારક અથવા તેમના નોકર અથવા તેમની વતી તેમની પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ પરવાનગીથી કામ કરતી કોઈ વ્યક્તિ, લાયસન્સ દ્વારા લાદવામાં આવેલી શરતો, નિયમો અથવા નિયંત્રણોમાંથી કોઈનું ઉલ્લંઘન કરે છે, અથવા

(૩) જો લાયસન્સના ધારકને નાદાર જાહેર કરવામાં આવ્યા હોય અને તેમણે તેમનું ડિસ્ચાર્જ મેળવ્યું ન હોય, અથવા

(૪) જો લાયસન્સના ધારક આ અધિનિયમ હેઠળના કોઈ પણ ગુના માટે દોષિત ઠર્યા હોય:

પરંતુ શરત એ છે કે લાયસન્સ ધારકને આવા નિલંબન અથવા રદ્દીકરણ સામે કારણ દર્શાવવાની વાજબી તક આપવામાં ન આવે ત્યાં સુધી કોઈ પણ લાયસન્સ નિલંબિત કે રદ્દ કરવામાં આવશે નહીં. "અથવા"

(૫) જો, લાયસન્સ ધારકે સમગ્ર અગાઉના નાણાકીય વર્ષ માટે લાયસન્સની શરતો અને નિયમો અનુસાર ખેત પેદાશોનું વેચાણ અને ખરીદી હાથ ધરી ન હોય જેના માટે

લાયસન્સ આપવામાં આવ્યું હતું અથવા નવીનીકરણ કરવામાં આવ્યું હતું.

(૬) જો આ અધિનિયમની કલમ ૨૮ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર બજાર ફી અસંગ્રહિત રહે છે"

૮.૨ જ્યારે પેટા-કલમ (૫) એ કાયદા હેઠળ પૂરો પાડવામાં આવેલ એક ચોક્કસ ઉપાય છે કે લાયસન્સના નિલંબન અથવા રદ્દીકરણ જેવી કાર્યવાહીથી નારાજ થયેલી કોઈ પણ વ્યક્તિ તેમને આદેશની જાણ થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર અપીલ કરી શકે છે. સંબંધિત પેટા-કલમ (૫) નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો છે:

"(૫) લાયસન્સ આપવાનો અથવા નવીનીકરણ કરવાનો ઈનકાર કરવાના અથવા કોઈ પણ લાયસન્સ નિલંબિત કરવાના અથવા રદ્દ કરવાના આદેશથી નારાજ થયેલી કોઈ પણ વ્યક્તિ, તેમને આદેશની જાણ થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર અપીલ કરી શકે છે -

(૧) નિયામકશ્રીને, જો આવો આદેશ બજાર સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય, અને

(૨) રાજ્ય સરકારને, જો આવો આદેશ નિયામકશ્રી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય.

(૬) નિયામકશ્રી અથવા પ્રસંગોપાત, રાજ્ય સરકાર અપીલકર્તાને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા પછી, આવી અપીલ પર ન્યાયી અને યોગ્ય જણાય તેવો આદેશ કરશે."

૮.૩ તેથી, એક ચોક્કસ કાયદાની કાયદાકીય જોગવાઈઓના ઉપરોક્ત વાચન પરથી, અપીલ કરવાનો ઉપાય સ્પષ્ટપણે પૂરો પાડવામાં આવ્યો છે અને કાયદાની સ્થાપિત સ્થિતિ છે કે અપીલિંગ ઓથોરિટી કાયદા હેઠળ સ્વીકાર્ય સત્તા તેમજ ક્ષેત્રાધિકાર સંબંધિત મુદ્દા સહિતની તમામ સંભવિત દલીલોની તપાસ કરી શકે છે અને આથી, જ્યારે કાયદાએ કોઈ પણ કાર્યવાહી સામે ક્ષોભ દૂર કરવા માટે ચોક્કસ ઉપાય પૂરો પાડ્યો હોય, ત્યારે આ અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે તેને માન આપવું જોઈએ અને હાઈકોર્ટ કોઈ પક્ષકારને

આવા ચોક્કસ ઉપાયને બાયપાસ કરવાની છૂટ આપવા માટે માત્ર તેની અવગણના કરી શકે નહીં. આ નિષ્કર્ષ પર આવતાં, અદાલત સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયોના દ્રષ્ટિકોણ પ્રત્યે સચેત છે (I) એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ એસ.સી. ૩૫૧૮ (ફકરો ૧૬) (II) ૨૦૧૫ ૬ એસ.સી.સી. ૭૭૩ અને (III) ૨૦૧૬ ૨ એસ.સી.સી. ૬૫૩ અને તે ઉપરાંત, ૨૦૧૮ ૧ એસ.સી.સી. ૬૨૬ માં અહેવાલ થયેલ તાજેતરનો નિર્ણય. આ એવા નિર્ણયો છે જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે અને પ્રતિપાદિત કરે છે કે જ્યારે કોઈ ચોક્કસ કાયદાએ વૈકલ્પિક ઉપાય તરીકે વૈધાનિક તંત્ર પૂરું પાડ્યું હોય, ત્યારે અદાલતે અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં સંકોચ કરવો જોઈએ અને વધારામાં, વિદ્વાન એડવોકેટો પણ આ અદાલતના નિર્ણયથી વાકેફ છે જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયની નોંધ લેવામાં આવી હતી અને વર્ષ ૨૦૧૮ માં અરજી રદ કરવામાં આવી હતી. સદર નિર્ણય સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૬૪૩૪/૨૦૧૮ માં તારીખ ૨૩.૦૪.૨૦૧૮ ના રોજ આપવામાં આવ્યો છે. જ્યારે, અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ જેમણે આ મુદ્દા પર તથ્યોની ભિન્ન પૃષ્ઠભૂમિમાં અન્ય એક નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે તે તેમના માટે કોઈ ઉપયોગી નથી. કારણ કે સદર આદેશ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૮૮૮૮/૨૦૧૭ માં તારીખ ૧૯.૧૦.૨૦૧૭ નો છે અને અરજી હજુ પણ વિલંબિત છે અને આવા વચગાળાના આદેશોને હંમેશા પૂર્વઉદાહરણ તરીકે ગણવાના હોતા નથી અને તેથી, અરજદાર માટે કોઈ મદદરૂપ નથી. આ તથ્યોની સ્થિતિ સંપૂર્ણપણે અલગ છે અને તેથી, આ તમામ નિર્ણયોનું સંયુક્ત વાચન એવી પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જશે જ્યાં વારંવાર, સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે જો લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર્ય હોય તો જ અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં અદાલત અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે છે. પરંતુ અહીં એક એવો કેસ છે જેમાં ઉપર જણાવ્યા મુજબ અરજદારના વર્તન સહિતની તથ્યોની ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતનો એવો અભિપ્રાય છે કે અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગ માટે

આ યોગ્ય કેસ નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પૈકી, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિરૂદ્ધ મેજર જનરલ શ્રી કાંત શર્મા અને અન્યના કેસમાં (૨૦૧૫) (૬) એસ.સી.સી. ૭૭૩ માં અહેવાલ થયેલ સૌથી સુસંગત નિર્ણયના કેટલાક ફક્ત, આ અદાલત પુનઃપ્રસ્તુત કરવા માંગે છે:

"બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટેનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત:

૨૭. "બાબુભાઈ મુલજીભાઈ પટેલ વિરૂદ્ધ નંદલાલ ખોડીદાસ બારોટ અને અન્યના કેસમાં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો:

"૧૦..... ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ નિઃશંકપણે વિવેકાધીન છે, પરંતુ વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ મજબૂત ન્યાયિક સિદ્ધાંતો પર થવો જોઈએ. જ્યારે અરજી તથ્યોના જટિલ પ્રશ્નો ઉભા કરે છે, જેના નિર્ણય માટે મૌખિક પુરાવા લેવાની જરૂર પડી શકે છે, અને તે કારણે હાઈકોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે વિવાદની સુનાવણી રિટ અરજીમાં યોગ્ય રીતે થવી જોઈએ નહીં, તો હાઈકોર્ટ અરજીની સુનાવણી કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે (જુઓ ગુણવંત કૌર વિરૂદ્ધ ભટ્ટિડા મ્યુનિસિપાલિટી, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૮૦૨). જો કે, વિવાદની પ્રકૃતિની વિચારણા પર, હાઈકોર્ટ નક્કી કરે છે, જેમ કે પ્રસ્તુત કેસમાં, તેણે તથ્યના વિવાદિત પ્રશ્નમાં જવું જોઈએ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી વિવેકબુદ્ધિ મજબૂત અને ન્યાયિક સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ જણાય છે, તો આ અદાલત આ સંબંધમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશમાં અપીલમાં દખલ કરશે નહીં."

૨૮. મફતલાલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ અને અન્ય વિરૂદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, (૧૯૯૭) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૬ માં, આ અદાલતની નવ-ન્યાયાધીશોની બેંચે અબકારી અધિનિયમ અને સીમા શુલ્ક અધિનિયમની વિચારણા કરતી વખતે ચુકાદો

આખ્યો હતો કે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના અને અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારને સદર અધિનિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા સીમિત કરી શકાય નહીં, તો પણ તેઓ ચોક્કસપણે સદર અધિનિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા દશા વવામાં આવેલી કાયદાકીય મંશાને યોગ્ય ધ્યાનમાં લેશે અને અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત તેમના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરશે. આ અદાલતે ચુકાદો આખ્યો:

"૧૦૮. ચુકાદામાં થયેલી ચર્ચા નીચે મુજબના પ્રસ્તાવો આપે છે. અમે અગાઉથી ચેતવણી આપી શકીએ છીએ કે આ પ્રસ્તાવો માત્ર અનુકૂળ સંદર્ભ માટે નક્કી કરવામાં આવ્યા છે અને તે સર્વગ્રાહી હોવાનું માનવામાં આવતું નથી. આ પ્રસ્તાવોમાં કોઈ શંકા અથવા અસ્પષ્ટતાના કિસ્સામાં, ચુકાદાના મુખ્ય ભાગમાં ચર્ચા અને પ્રસ્તાવોનો સંદર્ભ લેવો આવશ્યક છે.

(૧).....જ્યારે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના – અને અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારને – સદર અધિનિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા સીમિત કરી શકાય નહીં, તેઓ ચોક્કસપણે સદર અધિનિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા દશા વવામાં આવેલી કાયદાકીય મંશાને યોગ્ય ધ્યાનમાં લેશે અને અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત તેમના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરશે. રિટ અરજી પર કલમ ૧૧-બી ની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં અને તે અનુસાર વિચારણા કરવામાં આવશે અને નિકાલ કરવામાં આવશે. આનું કારણ એ છે કે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કાયદાના શાસનને અસરકારક બનાવવા માટે કરવાનો છે, તેને રદ્દ કરવા માટે નહીં.

XXX XXX XXX XXX

૨૯. કનૈયાલાલ લાલચંદ અને સચદેવ અને અન્ય વિરૂદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૨ એસ.સી.સી. ૭૮૨ માં, આ અદાલતે વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે રિટ અરજીની ગ્રાહ્યતાના પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો. આ અદાલતે સરફેસી અધિનિયમની

કલમ ૧૭ હેઠળ અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાયના અસ્તિત્વના આધારે તેમાંના અપીલકર્તાઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજીને રદ્દ કરતા બોમ્બે હાઇકોર્ટના નિર્ણયને બહાલી આપી હતી અને ચુકાદો આપ્યો હતો:"

"૨૩. તેથી અમારા અભિપ્રાય મુજબ, હાઇકોર્ટે એ આધારે અરજી યોગ્ય રીતે રદ્દ કરી હતી કે કાયદાની કલમ ૧૭ હેઠળ અપીલકર્તાઓ માટે અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હતો. એ વાત સુવિદિત છે કે જો કોઈ નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય તો સામાન્ય રીતે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ રાહત મળવાપાત્ર નથી. (જુઓ સાધના લોધ વિરૂદ્ધ નેશનલ ઇન્સ્યુરન્સ કંપની લિમિટેડ, સૂર્ય દેવ રાય વિરૂદ્ધ રામ ચંદર રાય અને એસ.બી.આઈ. વિરૂદ્ધ એલાઈડ કેમિકલ લેબોરેટરીઝ ૭.)

૨૪. સિટી એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન વિરૂદ્ધ ડોસુ આર્દેશીર ભીવંડીવાલા કેસમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે: (એસ.સી.સી. પાનું ૧૭૫, ફકરો ૩૦) "૩૦. અદાલતે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ પોતાના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે નીચે મુજબની બાબતો પર વિચાર કરવા માટે બંધાયેલ છે: (એ) શું રિટ અરજીના નિર્ણયમાં તથ્યોના કોઈ જટિલ અને વિવાદિત પ્રશ્નો સમાવિષ્ટ છે અને શું તેમનો સંતોષકારક ઉકેલ લાવી શકાય છે; (બી) શું અરજી તમામ મહત્વપૂર્ણ તથ્યો જાહેર કરે છે; (સી) શું અરજદાર પાસે વિવાદના ઉકેલ માટે કોઈ વૈકલ્પિક અથવા અસરકારક ઉપાય છે; (ડી) શું ક્ષેત્રાધિકારનો આશરો લેનાર વ્યક્તિ અસ્પષ્ટ વિલંબ અને ક્ષતિ માટે દોષી છે; (ઈ) શું સ્પષ્ટપણે સમયમર્યાદાના કોઈ પણ કાયદા દ્વારા બાધિત છે; (એફ) શું રાહત આપવી એ જાહેર નીતિની વિરૂદ્ધ છે કે કોઈ માન્ય કાયદા દ્વારા બાધિત છે; અને અન્ય અસંખ્ય પરિબલો."

૩૦. નિવેદિતા શર્મા વિરૂદ્ધ સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય,

(૨૦૧૧) ૧૪ એસ.સી.સી. ૩૩૭ માં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે જ્યારે ક્ષોભ નિવારણ માટે કાયદા દ્વારા વૈધાનિક ફોરમ બનાવવામાં આવે છે, ત્યારે વૈધાનિક વ્યવસ્થાની અવગણના કરીને રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં. અદાલતે વધુમાં આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયો નોંધ્યા હતા જેમાં અદાલતે સ્વ-સંચમના નિયમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય તો રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવશે નહીં, જે નીચે મુજબ છે: ૧૩. ટીટાગુર પેપર મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિરૂદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય કેસમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પાના ૪૪૦-૪૧, ફકરો ૧૧) "૧૧. ... હવે એ સુવિદિત છે કે જ્યાં કાયદા દ્વારા કોઈ અધિકાર કે જવાબદારી ઉભી કરવામાં આવે છે જે તેને અમલમાં મૂકવા માટે વિશેષ ઉપાય આપે છે, તો તે કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ ઉપાયનો જ ઉપયોગ કરવો જોઈએ. આ નિયમ વિલ્સ, જે. દ્વારા વુલ્વરહેમ્પ્ટન ન્યૂ વોટરવર્ક્સ કંપની વિરૂદ્ધ હોક્સફોર્ડ કેસમાં નીચેના ફકરામાં ખૂબ જ સ્પષ્ટતા સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો: (ઈ.આર. પાનું ૪૮૫) '... એવા કેસોની ત્રણ શ્રેણીઓ છે જેમાં કાયદા પર આધારિત જવાબદારી સ્થાપિત થઈ શકે છે. ... પરંતુ એક ત્રીજી શ્રેણી છે અર્થાત્ જ્યાં સામાન્ય કાયદા હેઠળ અસ્તિત્વમાં ન હોય તેવી જવાબદારી કાયદા દ્વારા ઉભી કરવામાં આવે છે જે તે જ સમયે તેને અમલમાં મૂકવા માટે વિશેષ અને ચોક્કસ ઉપાય આપે છે. ... કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ ઉપાયનું પાલન કરવું જ જોઈએ, અને પક્ષકાર માટે બીજી શ્રેણીના કેસોને લાગુ પડતો માર્ગ અપનાવવો સક્ષમ નથી. કાયદા દ્વારા આપવામાં આવેલ ફોર્મ અપનાવવું જોઈએ અને તેને વળગી રહેવું જોઈએ.' આ ફકરામાં નિર્ધારિત નિયમને હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ દ્વારા નેવિલ વિરૂદ્ધ લંડન એક્સપ્રેસ ન્યૂઝપેપર્સ લિમિટેડ કેસમાં મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા એટોર્ની જનરલ ઓફ ટ્રિનિડાડ એન્ડ ટોબેગો વિરૂદ્ધ ગોર્ડન ગ્રાન્ટ એન્ડ કંપની લિમિટેડ અને સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ વિરૂદ્ધ માસ્ક એન્ડ કંપની કેસમાં પુનઃપુષ્ટિ કરવામાં આવી છે. તેને અધિકારોના અમલીકરણ માટે પણ સમાન રીતે લાગુ

પડતો હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું છે, અને આ અદાલત દ્વારા સતત અનુસરવામાં આવ્યો છે. તેથી હાઈકોર્ટ રિટ અરજીઓને શરૂઆતમાં જ રદ કરવામાં ન્યાયી હતી."

૧૪. મફતલાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરૂદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા કેસમાં બી.પી. જેવન રેડ્ડી, જે. (મોટી બેંચની બહુમતી વતી બોલતા) એ અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પાનું ૬૦૭, ફકરો ૭૭) "૭૭. ... જ્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના ક્ષેત્રાધિકારનો – અથવા તે બાબતે, અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારનો સવાલ છે, તે સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ આ ઉપાયોને બાધિત અને મર્યાદિત કરી શકતી નથી. જો કે, એ પણ સમાન રીતે સ્પષ્ટ છે કે અનુચ્છેદ ૨૨૬/અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલત ચોક્કસપણે અધિનિયમની જોગવાઈઓમાં દર્શાવવામાં આવેલી કાયદાકીય મંશાને ધ્યાનમાં લેશે અને કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત તેમના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરશે."

૧૫. શ્રી વૈદનાથન દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા નિર્ણયોમાં, જે મોટા પ્રમાણમાં બાબુરામ પ્રકાશ ચંદ્ર મહેશ્વરી વિરૂદ્ધ અંતરિમ જિલ્લા પરિષદમાં નિર્ધારિત પ્રસ્તાવનો પુનરોચ્ચાર કરે છે, તેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે મૂળભૂત અધિકારોમાંથી કોઈના પણ અમલીકરણ માટે ફાઈલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી સ્વીકારવામાં વૈકલ્પિક ઉપાય એ બાધક નથી અથવા જ્યાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થયું હોય અથવા જ્યાં પડકારવામાં આવેલ આદેશ સંપૂર્ણપણે ક્ષેત્રાધિકાર વિનાનો હોય અથવા કાયદાની બંધારણીયતા પડકાર હેઠળ હોય.

૧૬. આમ, એવું કહી શકાય કે આ અદાલતે વૈકલ્પિક ઉપાયના નિયમમાં કેટલાક અપવાદોને માન્યતા આપી છે. જો કે, થાનસિંગ નાથમલ વિરૂદ્ધ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ ટેક્સિસ અને અન્ય સમાન ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત પ્રસ્તાવ કે જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય અથવા જે કાયદા હેઠળ ફરિયાદ કરાયેલ

કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તે કાયદામાં જ ક્ષોભ નિવારણ માટેનું તંત્ર સમાવિષ્ટ હોય તો હાઇકોર્ટ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી ગ્રાહ્ય રાખશે નહીં, તે હજુ પણ અસ્તિત્વ ધરાવે છે."

૩૧. સાઉથર્ન ઇલેક્ટ્રિસિટી સપ્લાય કંપની ઓફ ઓરિસ્સા લિમિટેડ (સાઉથકો) અને અન્ય વિરૂદ્ધ શ્રી સીતારામ રાઈસ મિલ, (૨૦૧૨) ૨ એસ.સી.સી. ૧૦૮ માં, ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેંચે ઠેરવ્યું હતું:

"૮૦. કાયદાનો આ સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જ્યાં વૈધાનિક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળના તેના ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં હાઇકોર્ટ સામાન્ય રીતે દખલ કરશે નહીં. એ પણ સમાન રીતે સ્થાપિત છે કે કાયદાનો આ સિદ્ધાંત અપવાદોથી મુક્ત નથી. આ અદાલત સહિતની અદાલતોએ એવો વલણ અપનાવ્યો છે કે જો ચોક્કસ કાયદા હેઠળ વૈધાનિક ઉપાય પૂરો પાડવામાં આવે તો તે પરોક્ષ રીતે સિવિલ અદાલતોના ક્ષેત્રાધિકારને બહાર કરે છે. હાઇકોર્ટ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળના તેના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગમાં વૈકલ્પિક ઉપાયની ઉપલબ્ધતા છતાં રિટ અથવા યોગ્ય કાર્યવાહી ગ્રાહ્ય રાખી શકે છે. આ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ હાઇકોર્ટ અપવાદરૂપે કિસ્સાઓમાં કેટલીક સાવચેતી સાથે કરશે, ખાસ કરીને જ્યાં કેસોમાં કાયદાનો શુદ્ધ પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ હોય અથવા કાયદાની બંધારણીયતાને પડકારવામાં આવી હોય. કેસોની આ શ્રેણીનો અમે ઉદાહરણ તરીકે ઉલ્લેખ કરી રહ્યા છીએ અને તેને કાયદાની સર્વગ્રાહી રજૂઆત તરીકે સમજવી જોઈએ નહીં, જે અમારા અભિપ્રાય મુજબ, ચોક્કસાઈ સાથે દર્શાવવી વ્યવહારુ કે શક્ય નથી. વૈધાનિક કે અન્ય વૈકલ્પિક ઉપાયની ઉપલબ્ધતા પોતે અદાલતો દ્વારા ક્ષેત્રાધિકારના ઉપયોગ માટે સંપૂર્ણ બાધ તરીકે કામ કરી શકતી નથી. તે સામાન્ય રીતે આપેલ કેસના તથ્યો અને સંજોગો પર આધાર રાખશે. આવા કિસ્સાઓમાં

પણ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે અનિવાર્યપણે આવતો આગળનો પ્રશ્ન એ હશે કે કઈ હદ સુધી ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો છે.

૮૧. શું અદાલતોએ કેસના ગુણદોષ પર નિર્ણય કરવો જોઈએ કે પછી તેમણે કેસના તથ્યોમાં ઉદ્ભવતા પ્રારંભિક મુદ્દા અથવા ક્ષેત્રાધિકારના મુદ્દાનો યોગ્ય રીતે જવાબ આપવો જોઈએ અને સક્ષમ ઓથોરિટી દ્વારા ગુણદોષ પર વિચારણા માટે મેટર પરત મોકલવી જોઈએ? ફરીથી, ક્ષેત્રાધિકારના આવા ઉપયોગને સંચાલિત કરતા કોઈ પણ સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણ સ્પષ્ટતા સાથે દર્શાવવો કંઈક અંશે મુશ્કેલ છે. તે હંમેશા આપેલ કેસના તથ્યો પર આધાર રાખશે. અમારો વિચારપૂર્વકનો અભિપ્રાય છે કે ન્યાયિક વહીવટના હિતને વધુ સારો ન્યાય મળશે જો વર્તમાન પ્રકારના કેસોની સુનાવણી અદાલતો દ્વારા માત્ર ત્યારે જ કરવામાં આવે જ્યાં તેમાં ક્ષેત્રાધિકારના પ્રાથમિક પ્રશ્નો અથવા ક્ષેત્રાધિકારના મૂળ સુધી જતી બાબતો સમાવિષ્ટ હોય અને જ્યાં ઓથોરિટીઓએ અધિનિયમની જોગવાઈઓથી પર જઈને કામ કર્યું હોય. જો કે, આકારણીના ગુણદોષ અથવા કેસના તથ્યપૂર્ણ માળખાની તપાસ કરવાનું કામ માત્ર વિશિષ્ટ ટ્રિબ્યુનલ અથવા અપીલિંગ ઓથોરિટીઓ માટે જ હોવું જોઈએ."

૩૨. સિસિલી કલારક્કલ વિરૂદ્ધ વ્હીકલ ફેક્ટરી ૨૦૧૨(૮) એસ.સી.સી. ૫૨૪ માં, આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચે ઠેરવ્યું હતું: "જ. આ છતાં, અમે સંપૂર્ણ શબ્દોમાં કહી શકીએ તેમ નથી પણ એ જણાવ્યા વિના રહી શકતા નથી કે ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની જોગવાઈઓ હેઠળ આ અદાલતમાં વૈધાનિક અપીલ પૂરી પાડવામાં આવી હોવાથી અને અપીલ થતી હોવાથી, કમિશન દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશો સામે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટો માટે રિટ અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવી યોગ્ય નથી. એકવાર ધારાસભાએ ઉચ્ચ અદાલતમાં વૈધાનિક અપીલ માટેની જોગવાઈ કરી દીધી હોય, પછી પક્ષકારોને આવી ઉચ્ચ અદાલતમાં વૈધાનિક અપીલને બાયપાસ કરવાની છૂટ

આપવી અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવી એ ક્ષેત્રાધિકારનો યોગ્ય ઉપયોગ થઈ શકે નહીં. પ્રસ્તુત કેસમાં પણ, હાઈકોર્ટે કાયદા અનુસાર પોતાના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કર્યો નથી. આ કેસ ક્ષેત્રાધિકારના અયોગ્ય ઉપયોગનો છે. અમારી પાસેથી આ મુદ્દા પર વધુ લંબાઈથી ચર્ચા કરવાની અપેક્ષા નથી કારણ કે અમે અન્ય આધારો પર આ અરજી રદ કરી રહ્યા છીએ.

XXX XXX XXX XXX

૮., અમે આથી સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે કમિશનના આદેશો સામે હાઈકોર્ટના રિટ ક્ષેત્રાધિકાર હેઠળ પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાય નહીં, કારણ કે કલમ ૨૭-એ(૧)(સી) ના સંદર્ભમાં આ અદાલતમાં વૈધાનિક અપીલ થાય છે. તેથી, સાવચેતીની સૂચના જારી કરવામાં અમને કોઈ સંકોચ નથી કે કમિશનના આવા આદેશો સામે રિટ અરજીઓ ગ્રાહ્ય રાખવી એ હાઈકોર્ટો દ્વારા ક્ષેત્રાધિકારનો યોગ્ય ઉપયોગ રહેશે નહીં."

૩૩. આ અદાલતની અન્ય એક ડિવિઝન બેંચે ઈનકમ ટેક્સ કમિશનર અને અન્ય વિરુદ્ધ છબીલ દાસ અગ્રવાલ, (૨૦૧૪) ૧ એસ.સી.સી.૬૦૩ માં ઠેરવ્યું હતું:

"૧૧. તથ્યપૂર્ણ પ્રસ્તાવની ચર્ચા કરતા પહેલા, અમે આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના સિદ્ધાંતને નોંધીશું. એ સ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યારે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે હાઈકોર્ટ દ્વારા રિટ ક્ષેત્રાધિકાર હેઠળ અરજીઓ ગ્રાહ્ય ન રાખવી એ સ્વ-લાદિત મર્યાદાનો નિયમ છે. તે કાયદાના નિયમ કરતાં મૂળભૂત રીતે નીતિ, અનુકૂળતા અને વિવેકબુદ્ધિનો નિયમ છે. નિઃશંકપણે, વૈકલ્પિક ઉપાયના અસ્તિત્વ છતાં અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ રાહત આપવી એ હાઈકોર્ટની વિવેકબુદ્ધિમાં છે. જો કે, જો અરજદાર માટે પર્યાપ્ત અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય અને તેમણે તેનો ઉપયોગ કર્યા વિના હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો હોય તો હાઈકોર્ટે દખલ કરવી જોઈએ નહીં, સિવાય કે તેમણે આવી દખલગીરી માટેનો અપવાદરૂપ કેસ બનાવ્યો હોય અથવા

અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળના અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે પૂરતા આધારો અસ્તિત્વમાં હોય. (જુઓ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરૂદ્ધ મહોમ્મદ નૂહ, ટીટાગુર પેપર મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિરૂદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, હરબન્સલાલ સાહની વિરૂદ્ધ ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય વિરૂદ્ધ ગુજરાત અંબુજા સિમેન્ટ લિમિટેડ.)

૧૨. કે.એસ. રાશિદ એન્ડ સન વિરૂદ્ધ ઇનકમ ટેક્સ ઇન્વેસ્ટિગેશન કમિશન, સંગ્રામ સિંહ વિરૂદ્ધ ઇલેક્શન ટ્રિબ્યુનલ, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ ટી.આર. વર્મા, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરૂદ્ધ મહોમ્મદ નૂહર અને કે.એસ. વેંકટરામન એન્ડ કંપની (પી) લિમિટેડ વિરૂદ્ધ મદ્રાસ રાજ્ય કેસોમાં આ અદાલતની બંધારણીય બેંચોએ ઠેરવ્યું છે કે જોકે અનુચ્છેદ ૨૨૬ હાઇકોર્ટને રિટ જારી કરવાની બાબતમાં ખૂબ જ વ્યાપક સત્તાઓ આપે છે, તો પણ રિટનો ઉપાય સ્વરૂપમાં સંપૂર્ણપણે વિવેકાધીન છે. જો હાઇકોર્ટને સંતોષ થાય કે નારાજ પક્ષકારને અન્યત્ર પર્યાપ્ત અથવા યોગ્ય રાહત મળી શકે છે, તો તે પોતાના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરી શકે છે. અદાલત, અસાધારણ સંજોગોમાં, સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે જો તે એવા નિષ્કર્ષ પર આવે કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનો ભંગ થયો છે અથવા નિર્ણય માટે જરૂરી પ્રક્રિયા અપનાવવામાં આવી નથી. [જુઓ એન.ટી. વેલુસ્વામી થેવર વિરૂદ્ધ જી. રાજા નયનાર, મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, ખુરાઈ વિરૂદ્ધ કમલ કુમાર, સિલિગુડી મ્યુનિસિપાલિટી વિરૂદ્ધ અમલેન્દુ દાસ, એસ.ટી. મુથુસ્વામી વિરૂદ્ધ કે. નટરાજન, રાજસ્થાન એસઆરટીસી વિરૂદ્ધ કિષ્ણા કાંત, કેરળ એસઈબી વિરૂદ્ધ કુરિયન ઈ. કાલથીલ, એ. વેંકટસુબ્બૈયા નાયડુ વિરૂદ્ધ એસ. ચેલપ્પન, એલ.એલ. સુધાકર રેડ્ડી વિરૂદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય, શ્રી સંત સદગુરુ જનાર્દન સ્વામી (મોઈનગીરી મહારાજ) સહકારી દુગ્ધ ઉત્પાદક સંસ્થા વિરૂદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, પ્રતાપ સિંહ વિરૂદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને જોકેએન ડ્રાઇવશાફ્ટસ (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ વિરૂદ્ધ

આઈટીઓ.]

૧૩. નિવેદિતા શર્મા વિરૂદ્ધ સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિએશન ઓફ ઇન્ડિયા માં, આ અદાલતે ઠેરવ્યું છે કે જ્યાં કાયદા દ્વારા અપીલોનો શ્રેણીક્રમ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં પક્ષકારે રાહત માટે રિટ ક્ષેત્રાધિકારનો આશરો લેતા પહેલા વૈધાનિક ઉપાયો પૂર્ણ કરવા જોઈએ અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે: (એસ.સી.સી. પાના ૩૪૩-૪૫, ફરો ૧૨-૧૪) '૧૨. થાનસિંગ નાથમલ વિરૂદ્ધ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ ટેક્સિસ માં આ અદાલતે સ્વ-લાદિત સંચમના નિયમનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય તો રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવશે નહીં અને અવલોકન કર્યું હતું: (એ.આઈ.આર. પાનું ૧૪૨૩, ફરો ૭) '૭. ... તેથી હાઈકોર્ટ તથ્યોની ભૂલો સુધારવા માટે અદાલત કે ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય સામે અપીલની અદાલત તરીકે કામ કરતી નથી, અને અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ ક્ષેત્રાધિકાર ધારણ કરીને રાહત મેળવવા માટે કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ વૈકલ્પિક ઉપાય પર અતિક્રમણ કરતી નથી. જ્યાં નારાજ અરજદાર માટે કાયદા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી રીતે દાદ મેળવવા માટે અન્ય ટ્રિબ્યુનલનો, અથવા તો અન્ય ક્ષેત્રાધિકારમાં પોતાનો સંપર્ક કરવાનો માર્ગ ખુલ્લો હોય, ત્યાં હાઈકોર્ટ સામાન્ય રીતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ અરજી ગ્રાહ્ય રાખીને કાયદા હેઠળ નિર્મિત તંત્રને બાયપાસ કરવાની છૂટ આપશે નહીં, અને પોતાની સમક્ષ અરજી કરનાર પક્ષકારને આ રીતે સ્થાપિત તંત્રનો આશરો લેવા માટે છોડી દેશે.'

૧૩. ટીટાગુર પેપર મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિરૂદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય કેસમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પાના ૪૪૦-૪૧, ફરો ૧૧) '૧૧. ... હવે એ સુવિદિત છે કે જ્યાં કાયદા દ્વારા કોઈ અધિકાર કે જવાબદારી ઉભી કરવામાં આવે છે જે તેને અમલમાં મૂકવા માટે વિશેષ ઉપાય આપે છે, તો તે કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ ઉપાયનો જ ઉપયોગ કરવો જોઈએ. આ નિયમ વિલ્સ, જે. દ્વારા વુલ્વરહેમ્પ્ટન

ન્યૂ વોટરવર્ક્સ કંપની વિરૂદ્ધ હોક્સફોર્ડ કેસમાં નીચેના ફકરામાં ખૂબ જ સ્પષ્ટતા સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો: (ઈ.આર. પાનું ૪૯૫)

XXX XXX XXX XXX

૧૪. મફતલાલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરૂદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા કેસમાં બી.પી. જેવન રેડ્ડી, જે. (મોટી બેંચની બહુમતી વતી બોલતા) એ અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પાનું ૬૦૭, ફકરો ૭૭)

'૭૭. ... જ્યાં સુધી અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના ક્ષેત્રાધિકારનો – અથવા તે બાબતે, અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતના ક્ષેત્રાધિકારનો સવાલ છે, તે સ્પષ્ટ છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ આ ઉપાયોને બાધિત અને મર્યાદિત કરી શકતી નથી. જો કે, એ પણ સમાન રીતે સ્પષ્ટ છે કે અનુચ્છેદ ૨૨૬/અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અદાલત ચોક્કસપણે અધિનિયમની જોગવાઈઓમાં દર્શાવવામાં આવેલી કાયદાકીય મંશાને ધ્યાનમાં લેશે અને કાયદાની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત તેમના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરશે.'" (જુઓ જી. વીરપ્પા પિલાઈ વિરૂદ્ધ રમણ એન્ડ રમણ લિમિટેડ, સીસીઈ વિરૂદ્ધ ડનલપ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, રામેન્દ્ર કિશોર બિસ્વાસ વિરૂદ્ધ ત્રિપુરા રાજ્ય, શિવગોંડા અન્ના પાટીલ વિરૂદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, સી.એ. અબ્રાહમ વિરૂદ્ધ આઈટીઓ, ટીટાગુર પેપર મિલ્સ કંપની લિમિટેડ વિરૂદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય, એક્સાઈઝ એન્ડ ટેક્સેશન ઓફિસર-કમ-એસેસિંગ ઓથોરિટી વિરૂદ્ધ ગોપી નાથ એન્ડ સન્સ, વર્હલપૂલ કોર્પોરેશન વિરૂદ્ધ રજિસ્ટ્રાર ઓફ ટ્રેડ માર્ક્સ, ટિન પ્લેટ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિરૂદ્ધ બિહાર રાજ્ય, શીલા દેવી વિરૂદ્ધ જસપાલ સિંહ અને પંજાબ નેશનલ બેંક વિરૂદ્ધ ઓ.સી. ક્રિષ્ણા.)

૧૫. આમ, જ્યારે એવું કહી શકાય કે આ અદાલતે વૈકલ્પિક ઉપાયના નિયમમાં કેટલાક અપવાદોને માન્યતા આપી છે અર્થાત્ જ્યાં વૈધાનિક ઓથોરિટીએ સંબંધિત

અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર કામ કર્યું ન હોય, અથવા ન્યાયિક પ્રક્રિયાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની અવહેલના કરી હોય, અથવા રદ્દ કરાયેલી જોગવાઈઓનો આશરો લીધો હોય, અથવા જ્યારે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘનમાં આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે પણ થાનસિંગ નાથમલ કેસ, ટીટાગુર પેપર મિલ્સ કેસ અને અન્ય સમાન ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત પ્રસ્તાવ કે જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય અથવા જે કાયદા હેઠળ ફરિયાદ કરાયેલ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તે કાયદામાં જ ક્ષોભ નિવારણ માટેનું તંત્ર સમાવિષ્ટ હોય તો હાઈકોર્ટ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી ગ્રાહ્ય રાખશે નહીં, તે હજુ પણ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. તેથી, જ્યારે ક્ષોભ નિવારણ માટે કાયદા દ્વારા વૈધાનિક ફોરમ બનાવવામાં આવે છે, ત્યારે વૈધાનિક વ્યવસ્થાની અવગણના કરીને રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં."

૩૪. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ બ્રિગેડિયર પી.એસ. ગિલ, (૨૦૧૨) ૪ એસ.સી.સી. ૪૬૩ માં, આ અદાલતે સશસ્ત્ર દળો ટ્રિબ્યુનલ અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ કલમ ૩૧ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને અનુસરીને અપીલ અને તેની ગ્રાહ્યતા અંગે ચર્ચા કરતી વખતે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું હતું:

"૮. ઉપર દર્શાવેલ કાયદાની કલમ ૩૧ સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ માટે વિશિષ્ટ જોગવાઈ કરે છે પરંતુ આવી અપીલ માટે બે અલગ-અલગ માર્ગો નિર્ધારિત કરે છે. આ અદાલતમાં જવાનો પ્રથમ માર્ગ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આવી અપીલ ફાઇલ કરવાની મંજૂરી આપવાથી સક્ષમ થાય છે. કલમ ૩૧(૧) અસ્પષ્ટ શબ્દોમાં આ અદાલતમાં અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવાની મનાઈ કરે છે સિવાય કે ટ્રિબ્યુનલ પ્રમાણિત ન કરે કે નિર્ણયમાં સામાન્ય જાહેર મહત્વનો કાયદાનો મુદ્દો સમાવિષ્ટ છે. આનો અર્થ એ થાય છે કે કલમ ૩૧ એ ટ્રિબ્યુનલના અંતિમ આદેશ અથવા નિર્ણય સામે આ અદાલતમાં અપીલ

ફાઈલ કરવાનો નિહિત, અખંડિત કે સંપૂર્ણ અધિકાર ઉભો કરતી નથી. આવી અપીલ પહેલાં ટ્રિબ્યુનલની મંજૂરી હોવી આવશ્યક છે અને આવી મંજૂરી પહેલાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એક પ્રમાણપત્ર હોવું આવશ્યક છે કે અપીલમાં સામાન્ય જાહેર મહત્વનો કાયદાનો મુદ્દો સમાવિષ્ટ છે."

"૯. આ અદાલતમાં પહોંચવા માટેનો બીજો અને માત્ર એક જ અન્ય માર્ગ પણ કલમ ૩૧(૧)માં જ જોવા મળે છે. "અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતને એવું લાગે છે કે આ મુદ્દો એવો છે કે જેના પર તે અદાલતે વિચાર કરવો જોઈએ" એ અભિવ્યક્તિ આ અદાલતને ટ્રિબ્યુનલના આવા કોઈ પણ અંતિમ નિર્ણય અથવા આદેશ સામે અપીલ ફાઈલ કરવાની મંજૂરી આપવાની સત્તા આપે છે.

૧૦. કલમ ૩૦ અને ૩૧ નું સંયુક્ત વાંચન માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ પર દોરી શકે છે અર્થાત્ કાયદાની કલમ ૩૦(૨) હેઠળ આવતા કેસો સિવાય ટ્રિબ્યુનલના અંતિમ આદેશ અથવા નિર્ણય સામે આ અદાલતમાં અપીલનો કોઈ નિહિત અધિકાર નથી. આ અદાલતમાં અપીલમાં બાબત લાવવાનો એકમાત્ર માર્ગ કાં તો બાબતનો નિર્ણય કરનાર ટ્રિબ્યુનલ પાસેથી મેળવેલ પ્રમાણપત્ર દ્વારા છે અથવા અપીલ ફાઈલ કરવા માટે કલમ ૩૧ હેઠળ આ અદાલતની પરવાનગી મેળવીને છે, જે એ વાત પર નિર્ભર કરે છે કે આ અદાલત કેસમાં સમાવિષ્ટ મુદ્દાને એવો ગણે છે કે જેના પર આ અદાલતે વિચાર કરવો જોઈએ.

૧૧. એક આનુષંગિક પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે:

શું કાયદાની કલમ ૩૧(૧) ના પ્રથમ ભાગના સંદર્ભમાં પ્રમાણપત્ર માટે પ્રથમ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કર્યા વિના કલમ ૩૧ હેઠળ અપીલ ફાઈલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજી સીધી સર્વોચ્ચ અદાલતમાં કરી શકાય?

૧૨. સામાન્ય ક્રમમાં નારાજ પક્ષકાર કદાચ આ અદાલતમાં બાબત લાવવા માટે બેમાંથી એક માર્ગ અપનાવી શકે છે પરંતુ કલમ ૩૧(૨) (ઉપરોક્ત) પરથી સ્પષ્ટ થતી કાયદાકીય મંશા હોય તેવું જણાતું નથી. આ કલમનું ધ્યાનપૂર્વક વાંચન દર્શાવે છે કે તે માત્ર આ અદાલતમાં અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવા માટે ટ્રિબ્યુનલમાં અરજી કરવાની મુદત જ નક્કી નથી કરતી, પરંતુ જે આદેશને પડકારવાનો ઇરાદો છે તેની સામે અપીલ ફાઈલ કરવા માટે આ અદાલતની પરવાનગી મેળવવા માટે આ અદાલતમાં અરજી કરવાની મુદત પણ નક્કી કરે છે.

૧૩. એ નોંધપાત્ર છે કે આ અદાલતમાં અરજી ફાઈલ કરવા માટે નિર્ધારિત મુદત ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પ્રમાણપત્ર આપવા માટે કરવામાં આવેલી અરજીનો અસ્વીકાર કરવામાં આવે તે તારીખથી શરૂ થાય છે. આનો અર્થ એ થાય છે કે નારાજ પક્ષકાર કાયદાની કલમ ૩૧(૨) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૩૧(૧) હેઠળ અપીલ ફાઈલ કરવાની પરવાનગી માટે સીધો આ અદાલતનો સંપર્ક કરી શકતો નથી.

૧૪. કલમ ૩૧ ની યોજના એ છે કે નારાજ પક્ષકાર અપીલ ફાઈલ કરવાની પરવાનગી મેળવવા માટે આ અદાલતનો સંપર્ક કરે તે પહેલાં પ્રમાણપત્ર આપવા માટેની અરજી પ્રથમ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મૂકવી જ જોઈએ. આ જોગવાઈ પાછળનો હેતુ એવો જણાય છે કે જો ટ્રિબ્યુનલ પોતે જ અપીલ ફાઈલ કરવા માટે યોગ્યતાનું પ્રમાણપત્ર આપે છે, તો નારાજ પક્ષકાર માટે આવી અપીલ ફાઈલ કરવા માટે પરવાનગી મેળવવા આ અદાલતનો સંપર્ક કરવો અનાવશ્યક રહેશે. પ્રમાણપત્ર દ્વારા અપીલ પછી કલમ ૩૦ ને ધ્યાનમાં રાખીને અધિકાર તરીકે ગ્રાહ્ય બનશે જે "સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અપીલ થશે" એવા

શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે. કલમ ૩૦ અને ૩૧ ની જોગવાઈઓના સરળ વાંચન પર તે અમને સાચી કાનૂની સ્થિતિ જણાય છે."

૩૫. આમ, અમે જાણીએ છીએ કે જોકે કલમ ૩૦ હેઠળ કાયદાની કલમ ૩૦(૨) હેઠળ આવતા કેસો સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિને ટ્રિબ્યુનલના અંતિમ આદેશ અથવા નિર્ણય સામે આ અદાલતમાં અપીલનો અધિકાર નથી, પરંતુ તે વૈધાનિક અપીલ છે જે આ અદાલતમાં થાય છે.

૩૬. આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉપરોક્ત નિર્ણયોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય છે:

(i) અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટમાં નિહિત ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તા બંધારણના મૂળભૂત આવશ્યક લક્ષણોમાંનું એક છે અને આર્મ્ડ ફોર્સિસ એક્ટ, ૨૦૦૭ સહિતનું કોઈ પણ વિધાન ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટના ક્ષેત્રાધિકારને રદ અથવા મર્યાદિત કરી શકતું નથી. (સંદર્ભ: એલ. ચંદ્ર અને એસ.એન. મુખરજી).

(ii) અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટનું ક્ષેત્રાધિકાર અને અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ આ અદાલતનું ક્ષેત્રાધિકાર જોકે કોઈ પણ કાયદાની જોગવાઈઓ દ્વારા સીમિત કરી શકાતું નથી, તેમ છતાં તેઓ અધિનિયમોની જોગવાઈઓ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી કાયદાકીય મંશાને ચોક્કસપણે યોગ્ય ધ્યાન આપશે અને અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત તેમના ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરશે. (સંદર્ભ: મફતલાલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ).

(iii) જ્યારે ક્ષોભ નિવારણ માટે કાયદા દ્વારા વૈધાનિક ફોર્મ બનાવવામાં આવે છે, ત્યારે વૈધાનિક વ્યવસ્થાની અવગણના કરીને રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં. (સંદર્ભ: નિવેદિતા શર્મા).

(iv) જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય અથવા જે કાયદા હેઠળ ફરિયાદ કરાયેલ કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તે કાયદામાં જ ક્ષોભ નિવારણ માટેનું તંત્ર સમાવિષ્ટ હોય તો હાઈકોર્ટ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી ગ્રાહ્ય રાખશે નહીં. (સંદર્ભ: નિવેદિતા શર્મા).

૩૭. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૧ માં નીચે મુજબ વંચાય છે: "અનુચ્છેદ ૧૪૧. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલો કાયદો તમામ અદાલતો માટે બંધનકર્તા રહેશે. – સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલો કાયદો ભારતના ક્ષેત્રમાં આવેલી તમામ અદાલતો માટે બંધનકર્તા રહેશે."

૩૮. એક્ટિવિટી એન્જિનિયર, સાઉથર્ન ઇલેક્ટ્રીસિટી સપ્લાય કંપની ઓફ ઓરિસ્સા લિમિટેડ (સાઉથકો) માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે આકારણીના ગુણદોષ અથવા કેસના તથ્યપૂર્ણ માળખાની તપાસ કરવાનું કામ માત્ર વિશિષ્ટ ટ્રિબ્યુનલ અથવા અપીલિંગ ઓથોરિટીઓ માટે જ હોવું જોઈએ.

૩૯. છબીલ દાસ અગ્રવાલ માં આ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે જ્યારે ક્ષોભ નિવારણ માટે કાયદા દ્વારા વૈધાનિક ફોરમ બનાવવામાં આવે છે, ત્યારે વૈધાનિક વ્યવસ્થાની અવગણના કરીને રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ નહીં.

૪૦. સિસિલી કલારક્કલ માં આ અદાલતે સાવચેતીની એક સૂચના જારી કરી હતી કે જે આદેશો સામે આ અદાલત સમક્ષ વૈધાનિક અપીલ થાય છે તેની સામે રિટ અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી એ હાઈકોર્ટ દ્વારા ક્ષેત્રાધિકારનો યોગ્ય ઉપયોગ રહેશે નહીં.

૪૧. અનુચ્છેદ ૧૪૧(૧) ને ધ્યાનમાં રાખીને આ અદાલત દ્વારા સ્થાપિત કાયદો, ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, હાઇકોર્ટો સહિત ભારતની તમામ અદાલતો માટે બંધનકર્તા છે."

૮.૪ તાજેતરના સમયના અન્ય એક નિર્ણયમાં જે (૨૦૧૮) ૧ એસ.સી.સી. ૬૨૬ માં અગ્રવાલ ટ્રેડોમ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરૂદ્ધ પંજાબ નેશનલ બેંક અને અન્ય ના કેસમાં રિપોર્ટ થયેલ છે તેમાં પણ, કાયદા હેઠળ ચોક્કસ ઉપાય ઉપલબ્ધ છે તેમ શોધીને, અદાલતે ફરરા ૩૨ અને ૩૩ માં અવલોકન કર્યું છે જે નીચે મુજબ વંચાય છે: "૩૩. યુનાઇટેડ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા વિરૂદ્ધ સત્યાવતી ટંડન અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૧૧૦ માં, આ અદાલતને સરફેસી એક્ટ (SARFAESI Act) ની જોગવાઈઓ અને સરફેસી એક્ટ હેઠળ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીઓને પડકારવામાં અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળની અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા અંગેના પ્રશ્નની વિગતવાર તપાસ કરવાની તક મળી હતી. નામોશીભર્યા ન્યાયાધીશોએ સરફેસી એક્ટ હેઠળ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીઓને પડકારવા માટે ફાઇલ કરવામાં આવેલી રિટ સાથે કામ કરતી વખતે સાવચેતીની નોંધ આપી હતી અને નીચે મુજબની યોગ્ય ટિપ્પણીઓ કરી હતી જે, અમારા મતે, પ્રસ્તુત કેસને સંપૂર્ણ રીતે લાગુ પડે છે:

"૪૨. આક્ષેપિત આદેશને બાજુ પર રાખવાનું બીજું કારણ પણ છે. જો સામેવાળા નં. ૧ ને કલમ ૧૩(૪) હેઠળ જારી કરાયેલી નોટિસ અથવા કલમ ૧૪ હેઠળ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી સામે કોઈ વાસ્તવિક ક્ષોભ હોય, તો તે કલમ ૧૭(૧) હેઠળ અરજી ફાઇલ કરીને ઉપાય મેળવી શક્યા હોત. કલમ ૧૭(૧) માં વપરાયેલ "કોઈ પણ વ્યક્તિ" અભિવ્યક્તિ વ્યાપક અર્થ ધરાવે છે. તે તેના દાયરામાં માત્ર દેવાદારને જ નહીં પરંતુ

જામીનદાર અથવા અન્ય કોઈ પણ વ્યક્તિને પણ લે છે જે કલમ ૧૩(૪) અથવા કલમ ૧૪ હેઠળ કરાયેલી કાર્યવાહીથી પ્રભાવિત થઈ શકે છે. ટ્રિબ્યુનલ અને અપીલેટ ટ્રિબ્યુનલ બંનેને કલમ ૧૭ અને ૧૮ હેઠળ વચગાળાના આદેશો આપવાની સત્તા છે અને તેમણે નક્કી કરેલી સમયમર્યાદામાં બાબતોનો નિર્ણય કરવાનો રહે છે. આમ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સરકેસી એક્ટ હેઠળ નારાજ વ્યક્તિ માટે ઉપલબ્ધ ઉપાયો ઝડપી અને અસરકારક બંને છે.

૪૩. દુર્ભાગ્યે, હાઈકોર્ટે એ સ્થાપિત કાયદાની અવગણના કરી કે જો નારાજ વ્યક્તિ માટે અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોય તો હાઈકોર્ટ સામાન્ય રીતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની અરજી ગ્રાહ્ય રાખશે નહીં અને આ નિયમ કર, ઉપકર, ફી, અન્ય પ્રકારના જાહેર નાણાં અને બેંકો તથા અન્ય નાણાકીય સંસ્થાઓની લેણી રકમની વસૂલાતને લગતી બાબતોમાં વધુ કડકતા સાથે લાગુ પડે છે. અમારા મતે, જાહેર લેણાં વગેરેની વસૂલાત માટે કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને પ પડકારતી અરજીઓ સાથે કામ કરતી વખતે, હાઈકોર્ટે એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે સંસદ અને રાજ્ય વિધાનસભાઓ દ્વારા આવા લેણાંની વસૂલાત માટે ઘડવામાં આવેલા કાયદાઓ પોતે જ એક કોડ છે કારણ કે તેઓ માત્ર લેણાંની વસૂલાત માટેની સમગ્રી પ્રક્રિયા જ ધરાવતા નથી પરંતુ કોઈ પણ નારાજ વ્યક્તિના ક્ષોભ નિવારણ માટે અર્ધ-ન્યાયિક મંડળોની રચનાની પણ કલ્પના કરે છે. તેથી, આવા તમામ કેસોમાં, હાઈકોર્ટે આગ્રહ રાખવો જોઈએ કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ ઉપાય મેળવતા પહેલા, વ્યક્તિએ સંબંધિત કાયદા હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયો પૂર્ણ કરવા જોઈએ.

૪૪. ઉપરોક્ત વલણ વ્યક્ત કરતી વખતે, અમે સભાન છીએ કે બંધારણના ભાગ III દ્વારા આપવામાં આવેલા કોઈપણ અધિકારોના અમલીકરણ માટે અથવા અન્ય કોઈપણ હેતુ માટે પાંચ વિશિષ્ટ રિટ સહિત કોઈ પણ વ્યક્તિ અથવા ઓથોરિટીને, જેમાં યોગ્ય

કિસ્સાઓમાં કોઈ પણ સરકારનો સમાવેશ થાય છે, નિર્દેશો, આદેશો અથવા રિટ જારી કરવા માટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ ખૂબ જ વ્યાપક છે અને તે સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ સ્પષ્ટ મર્યાદા નથી પરંતુ, તે જ સમયે, અમે આ અદાલત દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલા સ્વ-લાદિત સંયમના નિયમોથી અજાણ હોઈ શકીએ નહીં, જેને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે દરેક હાઈકોર્ટ ધ્યાનમાં રાખવા માટે બંધાયેલી છે.

જપ. એ સાચું છે કે વૈકલ્પિક ઉપાય પૂર્ણ કરવાનો નિયમ એ વિવેકબુદ્ધિનો નિયમ છે અને ફરજિયાત નથી, પરંતુ હાઈકોર્ટે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ ફાઈલ કરાયેલી અરજી ગ્રાહ્ય રાખવી જોઈએ અને અરજદાર અરજી, અપીલ, રિવિઝન વગેરે ફાઈલ કરીને અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય મેળવી શકે છે અને ચોક્કસ વિધાનમાં તેના ક્ષોભ નિવારણ માટેની વિગતવાર વ્યવસ્થા સમાવિષ્ટ છે તે હકીકતની અવગણના કરીને વચગાળાનો આદેશ પસાર કરવો જોઈએ તેનું કોઈ કારણ સમજવું મુશ્કેલ છે."

૩૩. અગાઉની ચર્ચાના પ્રકાશમાં, અમે વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય ધરાવીએ છીએ કે રીટ કોર્ટ તેમજ અપીલેટ કોર્ટ નિયમ ૯(૫) હેઠળ અરજદારની ડિપોઝિટ જમ કરવાના PNB ના પગલાંને પડકારવા માટે સંબંધિત ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ SARFAESI એક્ટની કલમ ૧૭(૧) હેઠળ અરજી ફાઈલ કરવાના વૈકલ્પિક વૈધાનિક ઉપાયની ઉપલબ્ધતાના આધારે અરજદારની રિટ અરજી રદ્દ કરવામાં ન્યાયી હતી. અમને હાઈકોર્ટના આક્ષેપિત ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ આધાર મળતો નથી."

૯. સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત અવલોકનો અને આ પ્રસ્તાવ પરના સતત અભિગમથી, આ અદાલત સ્પષ્ટ અભિપ્રાય ધરાવે છે કે અહીં પણ જ્યારે અધિનિયમ હેઠળ અપીલ પસંદ કરવા માટે એક ચોક્કસ વૈધાનિક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે, ત્યારે

અરજદારે તે વૈધાનિક જોગવાઈનો અનાદર ન કરવો જોઈએ અને પરિસ્થિતિના આ તથ્યપૂર્ણ પૃષ્ઠભૂમિમાં અસાધારણ ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરવાને બદલે અપીલ જ પસંદ કરવી જોઈએ.

૧૦. જેહતુ આ અદાલત સ્પષ્ટ અભિપ્રાય ધરાવે છે કે અરજી ગ્રાહ્ય રાખવાને પાત્ર નથી, તેથી અદાલતે ગુણદોષ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી જે વૈધાનિક ફોરમની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયાને કોઈપણ રીતે પ્રતિકૂળ અસર કરી શકે, પરંતુ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કાપડિયા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા ઉજરોક્ત દલીલો એ દલીલો છે જેણે અદાલતને અરજદારને વૈધાનિક ઉપાય તરફ વાળવા માટે પ્રભાવિત કર્યા છે. જેહતુ ઉક્ત ફોરમ અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આ તમામ મુદ્દાઓની તપાસ કરી શકે છે, તેથી ન્યાયનિર્ણયની આવી વિગતવાર કવાયત અપીલિંગ ઓથોરિટી દ્વારા કરવામાં આવવી જોઈએ જેની પાસે તપાસ કરવાની પૂરતી સત્તાઓ છે. સામાન્ય રીતે, આ અદાલતે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ચમપાનેરીની કેટલીક રજૂઆતોની ગંભીર નોંધ લીધી હોત જે અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવા સમાન હોઈ શકે છે, પરંતુ અદાલત વૈકલ્પિક ઉપાયને ધ્યાનમાં રાખીને ગુણદોષ પર લાયસન્સ રદ્દ કરવાના મુદ્દાની તપાસ કરી રહી ન હોવાથી, અદાલતે કોઈ પણ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવાનું ટાળ્યું છે પરંતુ સાવચેતીના શબ્દ સાથે કે અદાલત સમક્ષ યોગ્ય ચકાસણી કરીને અને દસ્તાવેજોના માત્ર વાંચન પર જ રજૂઆત કરવામાં આવે. ગમે તે હોય, તથ્યોની ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, આ અદાલત અરજી ગ્રાહ્ય રાખવા માટે તૈયાર નથી.

૧૧. લીડ મેટર પરની આ વિગતવાર ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, તેની સાથે જોડાયેલી બાબત અર્થાત્ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નંબર ૧૫૦૨૪/૨૦૨૦ પણ આથી

સમાન અવલોકનો સાથે અને અરજદાર માટે સમાન ઉપાય ઉપલબ્ધ હોવા સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

૧૨. મુખ્ય અરજી રદ થવાને ધ્યાનમાં રાખીને, સિવિલ એપ્લિકેશનમાં કોઈ અલગ આદેશ પસાર કરવામાં આવતો નથી અને તદનુસાર, તે પણ આથી નિકાલ કરવામાં આવે છે."

(આશુતોષ જે. શાસ્ત્રી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.